

Mirqosimov Mirzoir Mirzoxid o'g'li*Alfraganus university**"Sport faoliyati" kafedrası katta o'qituvchi*

ORCID: 0009-0007-7426-1982

E-mail: mirzoir0703@gmail.com

AMPUTANT FUTBOLCHILARNING MUVOZANAT SAQLASH QOBILIYATINI OSHIRISHGA QARATILGAN SO'ROVNOMA

Annotatsiya. Mazkur maqolada amputant futbolchilarning muvozanat saqlash qobiliyatini takomillashtirishga qaratilgan anketa so'rovnomasini ishlab chiqishning ilmiy-metodik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda amputant futbolchilarning statik va dinamik muvozanatni saqlash darajasi, mashg'ulot jarayonida uchraydigan muammolar, jismoniy tayyorgarlikning muvozanat bilan bog'liq tarkibiy qismlari hamda murabbiylarning ushbu masalaga oid qarashlari o'rganildi. Anketa savollari sportchilarning funksional holati, tayanch-harakat tizimining o'ziga xos xususiyatlari, protez vositalaridan foydalanish tajribasi, koordinatsion qobiliyatlari, mashg'ulot vositalari va muvozanatni rivojlantirishga xizmat qiluvchi maxsus mashqlarni qo'llash darajasini aniqlashga yo'naltirildi. Tadqiqot natijasida ishlab chiqilgan anketa amputant futbolchilarning muvozanat qobiliyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni kompleks baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda individual mashg'ulot dasturlarini ilmiy asosda rejalashtirish imkonini beradi. Shuningdek, mazkur so'rovnoma murabbiylar va sport mutaxassislari uchun diagnostik vosita sifatida amputant futbolchilarning koordinatsion tayyorgarligini takomillashtirish hamda sport natijalarini oshirishga xizmat qiluvchi metodik tavsiyalarni ishlab chiqishda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: amputant futbol, amputant futbolchilar, muvozanat saqlash qobiliyati, statik muvozanat, dinamik muvozanat, koordinatsion qobiliyat, anketa so'rovnomasi, jismoniy tayyorgarlik, maxsus mashqlar, funksional holat, protez, sport reabilitatsiyasi, sport tayyorgarligi, diagnostika, adaptiv sport.

АНКЕТА-ОПРОСНИК, НАПРАВЛЕННЫЙ НА ПОВЫШЕНИЕ СПОСОБНОСТИ СОХРАНЕНИЯ РАВНОВЕСИЯ У АМПУТАНТНЫХ ФУТБОЛИСТОВ

Аннотация. В данной статье освещаются научно-методические основы разработки анкетного опросника, направленного на совершенствование способности к сохранению равновесия у футболистов-ампутантов. В исследовании изучался уровень сохранения статического и динамического равновесия футболистов-ампутантов, проблемы, возникающие в тренировочном процессе, компоненты физической подготовки, связанные с равновесием, а также взгляды тренеров на этот вопрос. Вопросы анкеты были направлены на определение функционального состояния спортсменов,

особенностей опорно-двигательного аппарата, опыта использования протезных средств, координационных способностей, уровня использования тренировочных средств и специальных упражнений, способствующих развитию равновесия. Разработанная в результате исследования анкета позволяет комплексно оценить основные факторы, влияющие на балансовую способность футболистов-ампутантов, выявить существующие проблемы и научно обоснованно спланировать индивидуальные тренировочные программы. Также данный опросник имеет важное практическое значение в качестве диагностического инструмента для тренеров и спортивных специалистов при совершенствовании координационной подготовки футболистов-ампутантов и разработке методических рекомендаций, служащих повышению спортивных результатов.

Ключевые слова: футбол-ампутант, футболисты-ампутанты, способность к сохранению равновесия, статическое равновесие, динамическое равновесие, координационные способности, анкетирование, физическая подготовка, специальные упражнения, функциональное состояние, протез, спортивная реабилитация, спортивная подготовка, диагностика, адаптивный спорт.

QUESTIONNAIRE SURVEY ON IMPROVING THE BALANCE ABILITY OF AMPUTEE FOOTBALL PLAYERS

Abstract. This article examines the scientific and methodological foundations for developing a questionnaire aimed at improving the balance-keeping abilities of amputee football players. The study examined the level of static and dynamic balance in amputee football players, problems encountered during training, components of physical fitness related to balance, and the views of coaches on this issue. The questionnaire questions were aimed at determining the functional state of the athletes, the characteristics of the musculoskeletal system, experience in using prosthetic devices, coordination abilities, and the level of use of special exercises that serve to develop training tools and balance. The questionnaire developed as a result of the study allows for a comprehensive assessment of the main factors affecting the balance ability of amputee football players, the identification of existing problems, and the scientific planning of individual training programs. Also, this questionnaire is of great practical importance for coaches and sports specialists as a diagnostic tool for improving the coordination training of amputee football players and developing methodological recommendations that serve to increase sports results.

Keywords: amputee football, amputee footballers, ability to maintain balance, static balance, dynamic balance, coordination ability, questionnaire, physical fitness, special exercises, functional state, prosthesis, sports rehabilitation, sports training, diagnostics, adaptive sports.

Kirish. Dunyoda so'nggi yillarda amputant futbolchilarning ommaviyligi o'sib bormoqda, u boshqa sport turlari orasida o'zining munosib o'rnini egallab bo'ldi. Hozirgi rivojlangan futbol amputant futbolchilar tayyorgarligiga yuqori talablar qo'yadi, bu esa o'quv-mashg'ulot jarayonini tuzishga bo'lgan yangi, yanada mukammal uslubiy yondashuvlarni izlab topish hamda sportchi yigitlarning turli tomonlarini takomillashtirishga yordam beruvchi yangi ilmiy-pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqishni taqozo etmoqda. Hozirgi zamonaviy futbolda muntazam o'zgarib turuvchi o'yin vaziyatlarida harakatlarini aniq muvofiqlash hamda qayta qurish ko'nikmasi, reaksiya tezligi, diqqatni jamlash va ko'chirish, o'yinni tez sur'atda olib borish ko'nikmasini muvozanatda saqlash qobiliyatlarining rivojlanganlik darajasiga bog'liq. Ushbu qobiliyatni rivojlantirish futbol sport turida yuqori natijalarga erishish uchun asosiy omillardan hisoblanadi.

Jahonda hozirgi kunda turli yoshdagi amputant futbolchilarning morfofunktsional ko'rsatkichlarini inobatga olgan holda ularning jismoniy rivojlanishi va jismoniy tayyorgarligi darajasini oshirish, musobaqa faoliyati sharoitlarida texnik-taktik harakatlar samaradorligini takomillashtirish bilan bog'liq bo'lgan tadqiqotlar olib borilmoqda. So'nggi yillarda har xil sport turlarida sportchilarning umumiy va maxsus koordinatsion qobiliyatlarini takomillashtirish masalalari yuzasidan katta nazariy va tajriba materiallari to

'plangan. Biroq amputantlar futbolda, muvozanat saqlash qobiliyatlarini takomillashtirishga qaratilgan tadqiqotlar sanoqlidir. Yillik tayyorgarlik siklining turli bosqichlarida amputantlar futbolchilarning muvozanat saqlash qobiliyatlarini tashxislash va rivojlantirish vositalari hamda uslublarini ishlab chiqish bilan bog'liq masalalar yetarlicha o'rganilmagan.

Tadqiqot maqsadi. Qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyatini maxsus vositalarni optimallashtirish va mikrotsikllar yuklamalarini me'yorlash orqali takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot amputant futbolchilarning muvozanat saqlash qobiliyatiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash hamda ularni baholashga xizmat qiluvchi ilmiy asoslangan anketa so'rovnomasini ishlab chiqishga qaratildi. Tadqiqot metodologiyasi adaptiv sport, sport pedagogikasi, sport biomekanikasi va pedagogik diagnostika tamoyillari asosida ishlab chiqildi.

Tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv hamda funksional-biomekanik yondashuv tashkil etdi. Tizimli yondashuv amputant futbolchilarning muvozanat saqlash qobiliyatini jismoniy, funksional, koordinatsion va psixologik omillarning o'zaro bog'liq tizimi sifatida baholash imkonini berdi. Kompetensiyaviy yondashuv

sportchilarning muvozanatni turli o'yin vaziyatlarida amaliy qo'llash darajasini aniqlashga xizmat qildi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv esa har bir sportchining individual funksional imkoniyatlari, amputatsiya darajasi, sport tajribasi va tayyorgarlik xususiyatlarini hisobga olishni nazarda tutdi.

Tadqiqotning nazariy bosqichida adaptiv sport, amputant futbol, postural nazorat, koordinatsion qobiliyat, sport biomekanikasi va pedagogik diagnostikaga oid mahalliy hamda xorijiy ilmiy manbalar qiyosiy-tahliliy usulda o'rganildi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish jarayonida amputant futbolchilarda muvozanat saqlash qobiliyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, ularni baholash mezonlari va diagnostik usullar tizimlashtirildi.

Empirik bosqichda pedagogik kuzatish, ekspert baholash, anketa so'rovnomasi va suhbat metodlaridan foydalanildi. Pedagogik kuzatish orqali amputant futbolchilarning mashg'ulot va musobaqa jarayonidagi harakat faoliyati, muvozanatni saqlash holati, yo'nalishni o'zgartirish, tezlanish, to'xtash va to'p bilan harakatlanish jarayonlarida uchraydigan qiyinchiliklar tahlil qilindi. Ekspert baholashda tajribali murabbiylar, adaptiv sport mutaxassislari va jismoniy tayyorgarlik bo'yicha trenerlarning fikrlari umumlashtirildi.

Tadqiqotning asosiy diagnostik vositasi sifatida maxsus anketa so'rovnomasi ishlab chiqildi. Anketa savollari ilmiy manbalar tahlili,

ekspertlarning tavsiyalari hamda amputant futbolchilarning sport faoliyatidagi amaliy ehtiyojlari asosida shakllantirildi.

Adabiyotlar sharhi. Ilmiy adabiyotlarning tahliliga ko'ra amputant futbolchilarning muvozanat saqlash qobiliyati ko'p komponentli funksional tizim ekanini ko'rsatadi. A. Aytar [1] va hammualliflar muvozanatning tana markazi barqarorligi va mushak kuchi bilan aloqasini asoslagan bo'lsalar, M. Zwierko [2] va hammualliflar murakkablashib boruvchi vazifalarda sport tajribasi hamda vizual-motor moslashuvning ahamiyatini ko'rsatganlar. G. Bednarczuk va hammualliflar esa elita amputant futbolchilarning muvozanati sport mahorati, tajribasi va funksional xususiyatlariga ko'ra farqlanishini qayd etganlar.[3]

P.X. Ku, M. Kamali va P. Jayakaran boshchiligidagi tadqiqotchilar pastki ekstremita amputatsiyasidan keyingi postural tebranish, tayanch assimetriyasi, sensor axborot, amputatsiya darajasi va baholash metodlarining rolini yoritganlar.[4] Z.A. Schafer va boshqa olimlar individual mashq dasturlarining yiqilish xavfi va harakat biomexanikasiga ijobiy ta'sirini ko'rsatganlar[5]. Biroq mavjud tadqiqotlarda amputant futbolchilarning muvozanatga oid subyektiv tajribasi, mashg'ulotlarda uchraydigan muammolari va maxsus mashqlarga munosabatini kompleks aniqlovchi

standartlashtirilgan anketa so'rovnoma-lariga oid ma'lumotlar cheklangan. Shu sababli sportchi, murabbiy va tibbiy mutaxassislarning qarashlarini qamrab oluvchi, funksional testlar bilan uyg'unlashtirilgan anketa ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari va muhokamasi. Yillik tayyorgarlik sikllarida amputant futbolchilarning muvozanat saqlash qobiliyatini baholashga qaratilgan samarali testlar aniqlangan. Amputant futbolchilarning muvozanat saqlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar kompleksi ishlab chiqilgan.

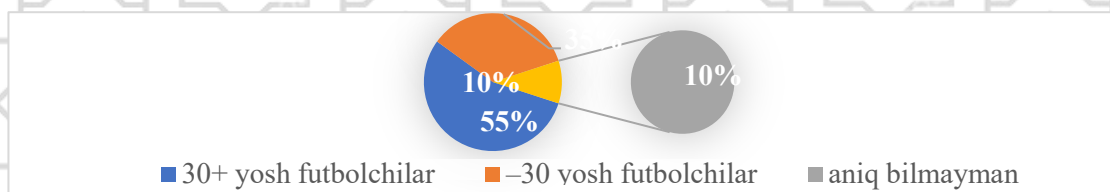
Tadqiqot jarayonida muvofiqlashtirish qobiliyatlarini rivojlantirish va takomillashtirishga bag'ishlangan tadqiqotlarda ta'lim va tarbiya jarayonini har tomonlama o'rganish bilan muvofiqlashtirish qobiliyatlari darajasini oshirish masalasiga hamrohlik qilish muhimligi

aniqlandi. Ushbu bobda ayol futbolchilarning tayyorgarlik va musobaqa davomidagi mashg'ulotlari izchil o'rganildi, muvofiqlashtirish qobiliyatini oshirish masalasi eksperimental asoslab berildi.

Biz amputant futbol sportchilarni tayyorlovchi murabbiylarda maxsus anketa so'rovnomasini o'tkazdik (1- ilovaga qarang). Bu orqali murabbiylarni ikki tomonlama o'yin mashg'ulotlarida qo'llaniladigan vosita usullarini aniqlashga e'tibor qaratdik.

Anketa so'rovnomasi 10 ta savoldan iborat bo'lib, bular quyidagi natijalar aniqlandi:

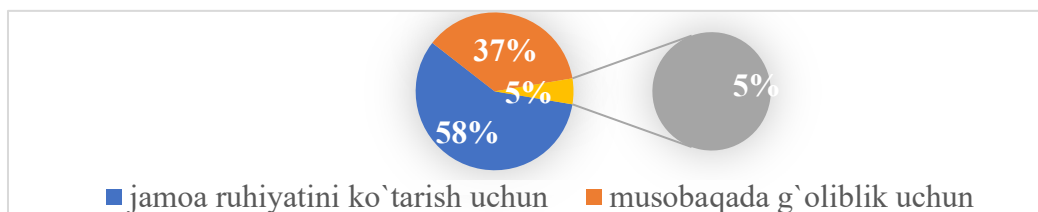
1. "Amputant futbolchilarning yosh ko'rsatkichlari qanday?" degan savolimizga respondentlarning 55% yuqori yoshdagi amputant futbolchilar, 35% shug'ullanayotganlar yosh amputant futbolchilar ekanligini aytib o'tdi. Qolgan 10% respondentlar esa natija aniq bilmasligini ta'kidlab o'tishdi (3.1-rasmga qarang).

3.1.-rasm. Amputant futbol sport turi bilan shug'ullanayotgan futbolchilar yosh ko'rsatkichlari.

2. "Amputant futboli jamiyatga qay darajada kerak?" degan savolga respondentlarning 58% amputantlar ruhiyatini ko'tarish uchun deb ta'kidlashgan bo'lsa, 37% musobaqada g'olib bo'lish uchun va 5% so'rovnoma ishtirokchilari nima sababligini

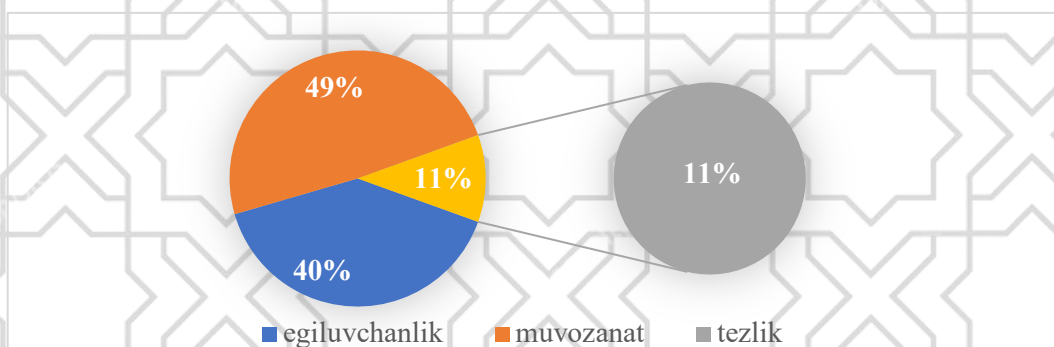
bilmasliklarini aytdi (3.2-rasmga qarang).

3.2-rasm. Amputant futbolchilarning sport mashg'ulotlari jismoniy holat ko'rsatkichlari.

3"Amputantlar futbol sport mashg'ulotlari bilan shug'ullanuvchi shaxslarning qaysi jismoniy sifatlarini barqarorlashtirish muhim deb o'ylaysiz?" degan savolga 40%

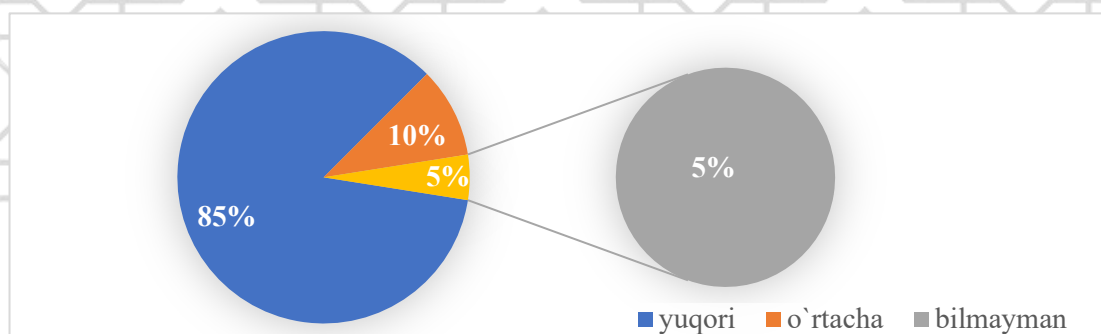
respondentlar futbolchilarning egiluvchanlik sifatini, 49% muvozanat, 11% tezlik sifatini rivojlantirish muhimligini ta'kidlashgan (3.3-rasmga qarang).

3.3- rasm. Amputant futbol sport mashg'ulotlari jismoniy sifatlarini barqarorlashtirish ko'rsatkichlari.

4. "Futbol mashg'ulotlarida muvozanatni rivojlantirish mashqlari qay darajada o'rin oladi?" degan

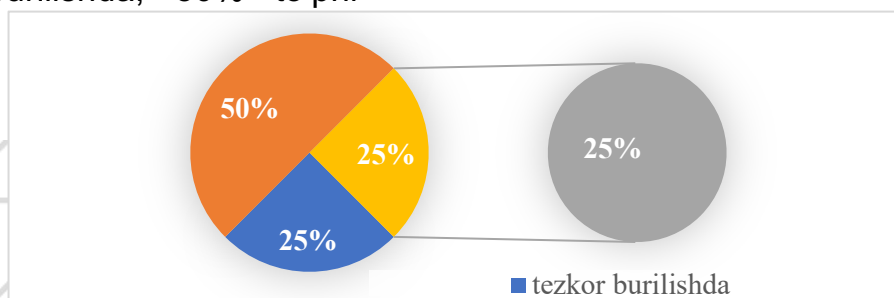
savolga respondentlar o'tish davrida 85% yuqori o'rin oladi, 10% o'rtacha, 5% bilmayman deb javob berishdi (3.4-rasmga qarang).

3.4-rasm. Futbol mashg'ulotlarida muvozanatni rivojlantirish mashqlari qay darajada o'rin olishi.

5. “Muvozanatni saqlash siz uchun o’yinda eng ko’p qaysi holatda muhim?” degan savolga respondentlar 25% tezkor burilishda, 50% to’pni

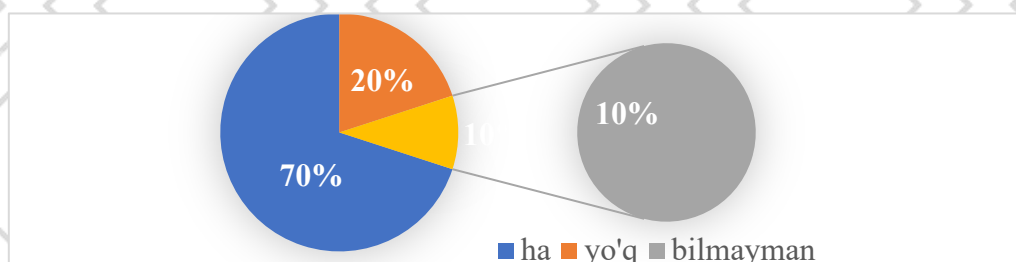
nazorat qilishda, 25% zarba berishda ko’proq samara berishini ta’kidlab o’tishgan (3.5-rasmga qarang).

3.5-rasm. Muvozanatni saqlash o’yinda eng ko’p qaysi holatlarda qo’llanilishi.

6. “Amputant futbolchilar uchun maxsus jismoniy tayyorgarlik muhim ro’l o’ynaydimi?” degan savolga

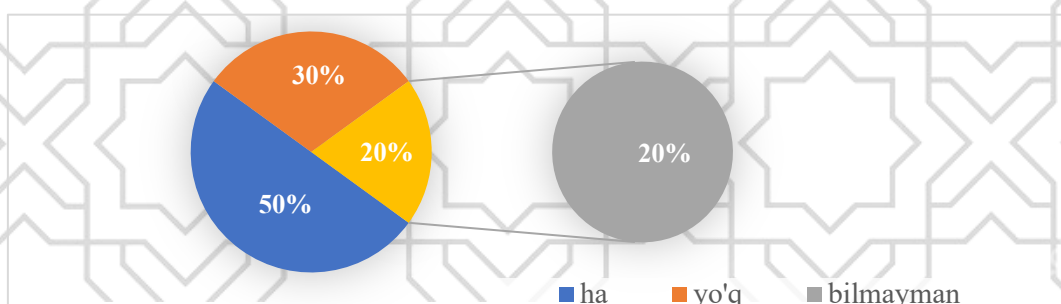
respondentlar 70% ha, 20% yo’q, 10% bilmayman degan javob oldik (3.6-rasmga qarang).

3.6-rasm. Amputant futbolchilar uchun maxsus jismoniy tayyorgarlikning ro’li.

7. “Amputant futbolchilar uchun umumiy jismoniy tayyorgarlikning keraklilik darajasi qancha?” degan

savolga respondentlar 50% ha deb, 30% yo’q, 20% bilmayman degan javobni berishdi (3.7-rasmga qarang).

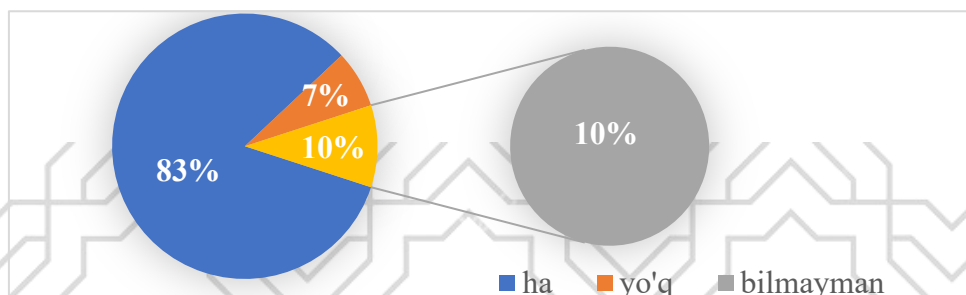

3.7-rasm. Amputant futbolchilar uchun umumiy jismoniy tayyorgarlikning keraklilik darajasi.

8. “Amputant futbol mashg’ulotlarida muvozanatni rivojlantiruvchi mashqlar muhim o’rin

oladimi?” degan savolga 83% respondentlar muhim o’rin tutishini, 7% respondentlar tezlikni samara berishini

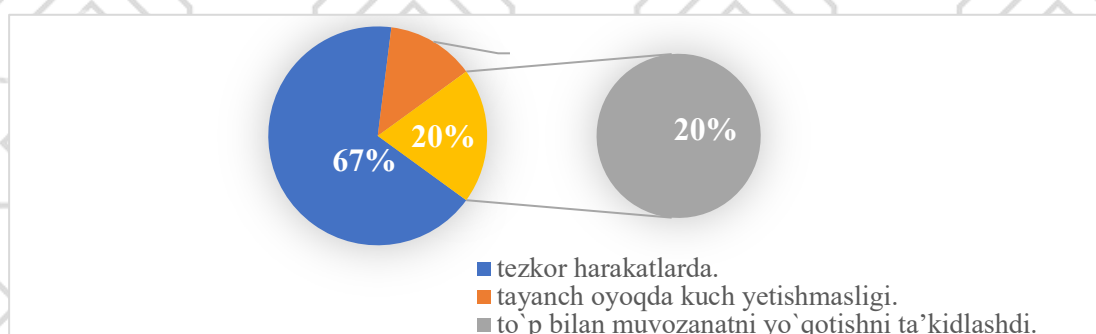
aytishgan bo'lsa, 10% so'rovnoma ishtirokchilari yaxshi bilmasliklarini ta'kidlashdi (3.8-rasmga qarang).

3.8-rasm. Amputant futbol mashg'ulotlarida muvozanatni rivojlantiruvchi mashqlardagi o'rni.

9. "O'yin vaqtida muvozanatni saqlashda eng ko'p duch kelinadigan holatlar?" degan savolga respandentlar

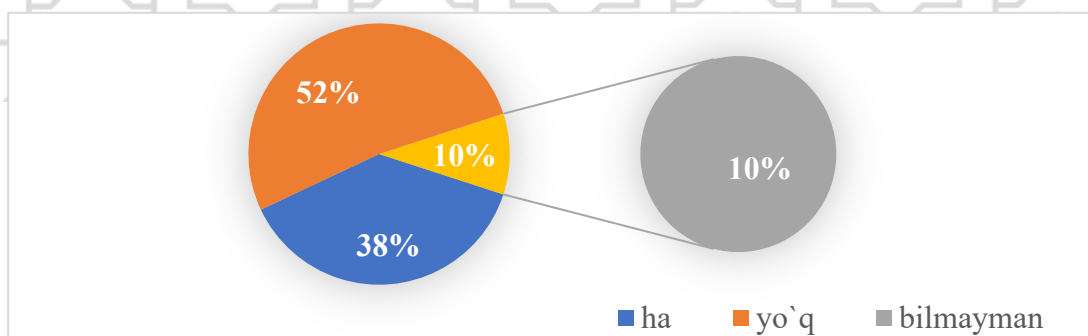
67% tezkor harakatlarda, 13% tayanch oyoqda kuch yetishmasligi, 20% to'p bilan muvozanatni yo'qotishni ta'kidlashdi (3.9-rasmga qarang).

3.9-rasm. O'yin vaqtida muvozanatni saqlashda eng ko'p duch kelinadigan holatlar.

10. "Mashg'ulotlar vaqtida murabbiy tomonidan muvozanatni rivojlantirishga alohida mashqlar beriladimi?"

respondentlarning 52% yo'q deb javob berishgan bo'lsa, 38% ha deb, 10% esa bilmasliklarini ta'kidlashgan (3.10-rasmga qarang).

3.10-rasm. Mashg'ulotlar vaqtida murabbiy tomonidan muvozanatni rivojlantirishga alohida mashqlar.

Xulosa. Amputantlar futboli bo'yicha mutaxassislar va amaldagi sportchilar o'rtasida o'tkazilgan anketa so'rovnomasi sohaga doir qator metodologik muammolarni yuzaga chiqardi. Respondentlar (murabbiylar va sportchilar) javoblarini matematik-statistik tahlil qilish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Metodik ta'minotning yetishmasligi: So'rovda qatnashgan mutaxassislarning mutlaq ko'pchiligi (tarixiy tajribaga tayangan holda) mashg'ulotlarni olib borayotganini, biroq aynan amputatsiya nozologiyasiga moslashtirilgan, innovatsion muvozanat mashqlarini o'z ichiga olgan yagona metodik qo'llanma yoki dasturga ehtiyoj yuqori ekanligini ko'rsatib o'tishdi.

2. Texnik xatoliklarning asosi: Sportchilar o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar shuni tasdiqladiki, maydondagi texnik-taktik harakatlar (ayniqsa tayanch qo'ltiq-tayoqqa og'irlikni tushirib zarba berish fazasi) samaradorligining pasayishi asosan tezkor charchoq va uning oqibatida vestibulyar-motor muvofiqlikning (muvozanatning) buzilishi bilan bevosita bog'liq.

3. Reabilitatsiya va

tiklanishdagi muammolar: Anketa natijalari shuni ham ko'rsatdiki, og'ir anaerob yuklamalardan so'ng tayanch mushaklaridagi isokinetik nomutanosiblikni va gipertonusni bartaraf etishga qaratilgan maxsus chora-tadbirlar (stretching, kineziologik mashqlar) mashg'ulotlarning ajralmas qismi sifatida doimiy ravishda olib borilmayapti.

Biz tomonimizdan tanlab olingan savolnomalar amputant futbolchilarning murabbiylariga qo'llaganimizda berilgan javoblarga qarab qo'l va oyog'ida nuqsoni bo'lgan amputant futbolchilarning sport turi bilan shug'ullanish xohishi ortganligini kuzatdik. Mashg'ulotlar jarayonini tahlil qilishimiz natijasida futbolchilarda parishonxotirlik, beg'amlik, vahimalilik va xavotirlanish xislatlar ko'rsatkichlari kamaytirilganligiga erishildi. Murabbiylarga o'zimiz tomondan ishlab chiqilgan so'rovnomaning natijalari bayon etilganda kamchiliklardan kelib chiqib, mashg'ulot jarayonlarini qanday tashkillashtirish xususida o'zaro kelishuvlar qilindi hamda biz tomondan ishlab chiqiladigan dasturlardan keng foydalanishning tahminiy natijalari bilan tanishtirildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Aytar, A., Pekyavas, N.O., Ergun, N., Karatas, M. Is there a relationship

between core stability, balance and strength in amputee soccer players? A pilot study. *Prosthetics and Orthotics International*. 2012; 36(3): 332–338. DOI: 10.1177/0309364612445836.

2. Zwierko, M., Lesiakowski, P., Zwierko, T. Postural control during progressively increased balance-task difficulty in athletes with unilateral transfemoral amputation: effect of ocular mobility and visuomotor processing. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020; 17(17): 6242. DOI: 10.3390/ijerph17176242.

3. Bednarczuk, G., Marszałek, J., Molik, B., Nowak, A.M., Bastos, T. Balance level of elite amputee football players. *Scientific Reports*. 2025; 15: 15907. DOI: 10.1038/s41598-025-00447-y.

4. Mirqosimov, M. (2023). THE METHOD OF INCREASING THE STABILITY OF THE EQUILIBRIUM ABILITY OF PLAYERS WITH AMPUTATED LIMBS. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, (8 (20)), 413-417.

5. Mirqosimov, M. M. (2026). AMPUTANT FUTBOLCHILARNING MUVOZANAT SAQLASH QOBILİYATINI OSHIRISH. *Arabian journal of science.*, 3(6), 2860-2866.

6. Mirqosimov, M. M. (2026). AMPUTANT SPORTCHILARNING TAYYORGARLIGINI REJALASHTIRISH. *Arabian journal of science.*, 3(6), 2867-2870.

7. Абдиев, Ш. А. (2021). таянч-ҳаракат аппарати шикастланган юқори малакали улоқтирувчиларни машғулот юкламаларини меъёрлаш. *Fan-Sportga*, (4), 68-70.

8. Ниязова, Р. Р. (2026). ОПТИМИЗАЦИЯ МНОГОЛЕТНЕЙ ПОДГОТОВКИ ПАРАТРИАТЛОНИСТОВ НА ОСНОВЕ СИСТЕМ МОНИТОРИНГА И УПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНО-ТРЕНИРОВОЧНЫМ ПРОЦЕССОМ. *Alfraganus xalqaro Ilmiy Jurnal*, 3(4), 22-29.

9. Мухаммадов, М. Г. (2022). ЁШ ФУТБОЛЧИ ҚИЗЛАРНИНГ МАХСУС ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРГАРЛИК ДАРАЖАСИНИ АНИҚЛАШ ВОСИТА ВА УСУЛЛАРИ САМАРАДОРЛИГИ. *Fan-Sportga*, (7), 55-58.

10. Атамухамедова, Н. М., Уташев, Х. Н., & Рахмонов, Э. Т. (2010). Таълимни ривожлантиришда инновацион технологияларнинг тутган ўрни. In *Роль молодежи в развитии науки и инновационной деятельности.//Доклады научно-практической конференции* (22 октября, 2010) (p. 49).

11. Utashev, K. (2024). Fundamentals of introducing a mass sports movement through theoretical analysis of the daily physical activity of schoolchildren. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*, 5(01), 298-215.

12. Utashev, K. N. (2022). Theoretical analysis of motor activity in assessing the mass sports movement of schoolchildren. *Eurasian Journal of Sport Science*, 2(1), 1-4.

13. Xasan, O. T. (2024). WAYS TO SOLUTION THE PROBLEM OF PHYSICAL

INACTIVITY IN SCHOOLCHILDREN BY IMPLEMENTING A SYSTEM OF MASS SPORTS. Alfraganus, (5 (10)), 22-26.

14. Gupta, D., Iroda, K., Faridovna, I. M., Hamidova, M., Muminjon, K., Saidjonovich, M. S., & Babayeva, Z. (2026). School-Based Support and Educational Transitions: Communication and Cognition in Genetic Syndromes. In *Interdisciplinary Perspectives on Genetic Syndromes and Human Development* (pp. 27-62). IGI Global Scientific Publishing.

15. Abduraimova, N., Sharopova, N., Khujaev, M., Sapayev, V., Fattoyeva, O., & Yusufov, S. (2025). Economic development through analysis of the education and entrepreneurship impacts. *Economic Annals-XXI/Ekonomičnij Časopis-XXI*, 214(3/4), 84.

16. Ўташев, Х. Н. (2021). УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА ОММАВИЙ СПОРТ ҲАРАКАТИНИ БАҲОЛАШДА ЎҚУВЧИЛАР ҲАРАКАТ ФАОЛЛИГИНИНГ ТАҲЛИЛИ. *Fan-Sportga*, (2), 80-82.